

От кога се чества Великден?

Великден е най-големият пролетен християнски празник Възкресение Христово, който е подвижен - чества се през периода от 4.IV. до 8.V. в зависимост от пролетното равноденствие и първото пролетно пълнолуние. Недельният ден Възкресение всъщност е заключителният празничен ден на цяла поредица от по-малки празници, народни обичаи и игри, чието начало се поставя със Сирни заговезни. Независимо от прикрепеността си към християнския календар, всички обичаи и обреди от Великденския празничен комплекс, обхващащ около 40-дневен период, са натоварени с множество реликти, имащи езически, религиозно-митологичен характер. В основата им лежат вярванията и представите, свързани с прехода на природното време от зима към пролет, ориентиран около пролетното равноденствие. Този преход в митологичен план се осмисля като време на хаоса, предхождащ възстановяването, обновяването на космическия порядък.

На какви символи се основава празнуването на Великден?

Християнската митологема на прехода живот-смърт-живот, вложена в живота, смъртта и възкресението на Христос, под която лежи митологичната линия космос-хаос-космос, вероятно е притегнала към по-късните дати на християнския календар част от древните паганистични обреди и вярвания около пролетното равноденствие. Податки в подкрепа на такова твърдение се намират в пролетните момински обичаи кумичене още на св. Четирдесет мъченици, правене по Връбница на трънка като изображение -отглас на космическото дърво, представата за победа над змея с избора на пазарска кума, вярването за „разпускането“ на мъртвите души още от Лазаровден, Връбница или Великия четвъртък и др.

Какви са традициите за Великден?

Поради това Великден като завършен акт на възстановяване на световния порядък в християнската митология приравнено към възкресението на Христос, има преди всичко тържествен, представителен облик и се празнува три дни. За Великден се приготвят и обличат нови дрехи, а момите, участвали в лазаруването и кумиченето, обличат премяната (с наниз, венец и китка) на свършена мома, която може вече да се омъжи. Всички посещават сутрешната тържествена служба и обикновено донасят вкъщи да догори свещта, която са държали в църквата, внасяйки така у дома си новия огън, новото начало. Подобна инициална магия се открива и в стремежа на великденското новолуние всеки да държи пари, парче хляб или съд, пълен с вода, за да има здраве, богатство и изобилие в дома му.

Какво се слага на празничната трапеза за Великден?

На неделната празнична трапеза, която не е вече постна, се отговява задължително с яйце и се разчупва обредният хляб. Характерно е чуването с червените и пъстри великденски яйца - чието яйце излезе най-здро, той ще е най-здрав през годината. Тези, както и всички останали обредно-магически действия с яйцето, най-завършения символ на раждането на живота и свършеното космическо единство, също подчертават Великден като тържество на възобновлението в природния и социалния свят. Широко разпространена е практиката трапезата да не се вдига и през трите празнични дни (даже някъде оставят вратата отворена), за да се гости всеки, дошъл в дом.

Гостите на Великден

На Великден в дома се правят традиционните празнични гостувания на младоженците у кумовите и родителите на невестата. Носи се поклон, каниска, връзка - боядисани яйца и великденски кравай, който гостите връчват с целуване на ръка. Младоженците получават в отговор същия дар. При размяната младите подават с дясната ръка, а кумата дарява с лявата.

Лазарките посещават също избраната от тях кума. Задължителен елемент на празничната обредност и през трите дни са люлките и хората. Съдържанието на песните, изпълнявани при люлеенето и танца - главно митични песни и балади, в които присъства мотивът за змея и самодивите (змейова и самодивска сватба, „отключваме“ на водата и плодородието и др.), показва обредно-магическия смисъл на люлеенето и хорото. Митологично и предпазно-магическо е значението и на формата на хорото - сега вече, в края на периода и пред прага на новото начало, то се играе в затворен кръг.

КАРТИЧКИ ЗА ВЕЛИКДЕН 201 9